

magazines, etc. The system of differentiated sliding control is based on the results of mastery in the formed subgroups of students. Each subgroup in turn receives a corresponding group task: graphical, quantitative, programmed, reference or experimental. Each student in the subgroup, in accordance with his abilities and achievements at a given stage, performs tasks of a certain complexity. Thanks to the differentiated approach to the content of the educational material, the types and forms of checking its assimilation, it is possible to control several times every six months of all types of knowledge and skills of each student. This is not yet a complete solution to the problem of assessing knowledge and skills, but this approach is an important component of differentiated sliding control of knowledge and skills of students in natural sciences. Preparation for conducting such control is necessary in the professional training of future science teachers.

Key words: *future teacher, control of knowledge and skills, students, natural disciplines, principle of individualization, principle of differentiation, preparation.*

УДК 808.5 (051)

Марина Рудіна

Національний авіаційний університет

ORCID ID [0000-0001-7338-6475](https://orcid.org/0000-0001-7338-6475)

DOI 10.24139/2312-5993/2024.01-02/052-063

ІНТЕГРОВАНІЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА» В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті розглянуто інтегрований зміст навчальної дисципліни «Риторика» в межах освітньо-професійної програми в ЗВО за освітнім ступенем «Магістр», указано на актуальність дослідження проблеми. Зазначено, що риторика систематизує, синтезує, поєднує здобутки інших наук, формує навички мовленнєвих дій особистості, є системною і комплексною наукою прикладного характеру. Як потужний методичний ресурс, посилює методіку викладання іноземних мов, утворює методичні паралелі в професійній підготовці магістрів. Подано приклади практичних матеріалів навчальної дисципліни «Риторика» для магістрів-філологів на засадах інтеграції теоретичних матеріалів, практичних завдань, тестів тощо.

Ключові слова: *риторика, риторичні навички, інтегрований зміст, навчальна дисципліна, магістри-філологи, методичні паралелі, метод PRES-формули.*

Постановка проблеми. Заклади вищої освіти України на межі ХХ-ХХІ ст. до більшості освітньо-професійних програм, зокрема магістрів, включили навчальну дисципліну «Риторика». Протягом останніх десятиліть риторика впевнено набуває статусу лідера з-поміж лінгвістичних дисциплін, розвивається як багатовимірний освітній феномен, що зумовлено вагомою роллю риторичних навичок у професійній діяльності фахівців різних спеціалізацій. Навіть широкодоступна Вікіпедія відзначає системні якості риторики як «мистецтва якісного висловлювання думок з метою переконання та

впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей..., що вивчає методику творення тексту, визначає його структуру, найпридатнішу для зрозумілого й аргументованого викладення думки» (Риторика, 2024).

У наукових джерелах визнається, що риторика є універсальною системою впливу, інтегрує засоби мови і лінгвістичні системи комунікації, забезпечує весь процес від комунікативної задачі до відбору аргументів і створення тексту спрямованого впливу. Іншими словами, риторичне володіння мовленням стає компонентом досягнення прогнозованого результату в діяльності, зокрема професійній, компонентом успіху особистості в державно-суспільному житті.

Отже, риторика як наука текстотворча, ґрунтована на законах мислення і мовлення, механізмах продукування усного й писемного тексту, є важливою складовою освітньо-професійних програм у закладах вищої освіти, зокрема Освітньо-професійної програми (далі – ОПП) «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська) факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету за освітнім ступенем (далі – ОС) «Магістр». Оскільки риторика систематизує, синтезує, поєднує здобутки інших наук, формує навички мовленнєвих дій особистості для досягнення результату в діяльності, то дослідження її інтегрованого змісту як навчальної дисципліни в підготовці магістрів вважаємо актуальним. Риторика в зазначеному аспекті є і потужним методичним ресурсом, бо посилює навчальні дисципліни «Практичний курс англійської мови» та «Методика викладання іноземних мов», що дозволяє визначати методичні паралелі в професійній підготовці магістрів.

Аналіз актуальних досліджень. Інтеграція як освітнє явище в різних аспектах прояву досліджується в науці віддавна. Сучасне широке дослідження інтегративного змісту риторики та її ресурсу в системі вищої освіти України представлено в роботах О. Щербакової. (Щербакова, 2013). Учена зазначає, що до «вивчення риторики (з огляду на її неоціненні скарби прадавньої пам'яті людства та багатогранні можливості різноманітного і різноспрямованого впливу на сучасну комунікативну аудиторію) прикута увага багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців та викладачів-риторів» (Щербакова, 2013). У перебігу дослідження нею виявлено понад сто імен сучасних українських науковців, які опублікували монографії і навчально-методичні видання з риторики. Також учена зазначає, що сьогодні використовуються понад чотири десятки найменувань

навчальних курсів із риторикознавчих дисциплін у закладах вищої освіти України, серед них ті, що розкривають положення загальної, часткової, теоретичної і практичної риторики; ораторського мистецтва чи основ красномовства; культури і техніки усного фахового мовлення; мовленнєвої комунікації, культури й етики ділового спілкування; педагогічної майстерності тощо (Щербакова, 2013, с. 13).

Поділяючи думку дослідниці стосовно вагомості внеску українських риторикознавців, особливо відзначимо Г. Сагач, якою в понад 100 науково-методичних працях ґрунтовно розкрито сучасні погляди на риторику та її місце в освіті, представлено методики впровадження в освіті, визначено значення риторики у формуванні професійних компетентностей (Сагач, 2000).

У докторській дисертації Н. Голуб «Теоретико-методичні засади навчання риторики у вищих педагогічних навчальних закладах» ідеться про роль і місце риторичної компетенції в системі професійних компетенцій учителя; у моделі сучасного ідеального вчителя визначено роль образу ідеального оратора; подано методику навчання риторики майбутніх учителів (Голуб, 2009).

Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі висвітлено в однойменному науковому збірнику статей (Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі, 2015). Зазначено, що риторична компетентність педагога в сукупності з методичною є ефективним підґрунтям результативної професійної діяльності.

Монографію «Педагогічна риторика: історія, теорія, практика» (2016) присвячено педагогічній риториці. Автори зазначають, що інтерес до неї освітян стрімко зростає. Крім історичних аспектів риторики крізь призму педагогічного впливу, в монографії розглянуто актуальні теоретичні й практичні проблеми риторизації діяльності вчителя-словесника, уточнено й запропоновано визначення низки базових понять: педагогічний дискурс, риторичний діалог, мовленнєва стратегія, мовленнєва тактика, риторична діяльність педагога, риторична норма, риторичний текст, риторична компетентність, риторична культура тощо.

На інтегративний зміст риторики як навчальної дисципліни вказує Л. Ткаченко, зазначаючи, що риторика фактично стала інтегрованою дисципліною, що передбачає засвоєння цілого комплексу гуманітарних знань (історія ораторського мистецтва, теорія словесності, поетика) та має чітко спрямоване професійне

наповнення, бо поширюються фахові риторики (академічна, судова, ділова, політична тощо) (Ткаченко, 2016).

Отже, аналіз публікацій надає підстави для певних узагальнень.

По-перше, риторика в освітньому аспекті інтегрує широкий пласт знань з теорії ораторського мистецтва; з наук про закони управління мисленнєво-мовленнєвою діяльністю людини; з етики і логіки, філософії й естетики, історії і культурології, психології і педагогіки, літератури і мовознавства; з теорії масових і соціальних комунікацій, журналістської і сценічної майстерності тощо.

По-друге, знання риторики як інтегрованої навчальної дисципліни важливі для студентів будь-яких спеціальностей і форм навчання від іспитів у статусі абітурієнта до магістерських захистів, для фахівців – від співбесіди з роботодавцем до професійної діяльності.

По-третє, як правило, науковці-автори програм з риторики обґрунтовують власну концепцію навчальної дисципліни, призначену для певної категорії студентів, у зв'язку з чим навіть простий пошуковий запит в Інтернет показує численну кількість програм, навчальних і методичних матеріалів із риторики для майбутніх юристів, правників, філософів, істориків, філологів, психологів, педагогів, дипломатів-міжнародників, журналістів, редакторів, соціологів, богословів, менеджерів, рекламистів, економістів, артистів тощо.

На цій підставі можна констатувати, що сьогодні науковцями різних галузей знань розробляються як загальні положення навчальної дисципліни «Риторика», так і професійно зорієнтований інтегрований зміст для конкретних спеціалізацій.

Мета статті передбачає висвітлення проблеми формування сучасного інтегрованого змісту навчальної дисципліни «Риторика» та методичних аспектів його впровадження в системі підготовки магістрів-філологів.

Виклад основного матеріалу. Риторика як наука і навчальна дисципліна має потужний методичний ресурс, оскільки доповнює і посилює формування професійної компетентності фахівців-філологів, інтегруючись зі змістом навчальних дисциплін «Практичний курс англійської мови» і «Методика викладання іноземних мов», забезпечує методичні паралелі в підготовці магістрів.

Зазначене ґрунтується на тому, що: вивчення риторики майбутнім фахівцем сприяє розвитку його вмінь із публічної комунікації – бути комунікабельним і толерантним, володіти

культурою мовлення й основами аргументації і доведення власної думки, управління діалогом і бесідою зі співбесідником чи аудиторією тощо. Для магістрів-філологів Національного авіаційного університету риторичні вміння мають статус складових професійної компетентності за основними напрямками спеціалізації: від перекладача (зокрема в авіаційній галузі), до викладача іноземної мови в закладі вищої освіти чи шкільного вчителя іноземної мови, чим і пояснюється вибір ними навчальної дисципліни «Риторика».

Відповідно до Освітньо-професійної програми (ОПП) «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська) факультету лінгвістики та соціальних комунікацій НАУ для навчання за освітнім ступенем (ОС) «Магістр» визначено низку обов'язкових програмних компетентностей, серед яких: інтегральна компетентність, загальні і фахові компетентності (Освітньо-професійна програма «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська, 2023), що в сукупності становлять як результати навчання, так і формують готовність студентів першого року навчання в магістратурі до здобуття ОС «Магістр» та майбутньої професії перекладача чи викладача (вчителя).

Досягнення цієї освітньої мети визначено нами ключовим завданням при укладанні програми і змісту навчальної дисципліни «Риторика». Ґрунтуючись на тому, що магістри-філологи знають і розуміють, що їхня майбутня професійна діяльність буде пов'язана з аналізом, творенням, перетворенням і оцінюванням письмових та усних текстів різних жанрів і стилів (як із науково-дослідною, критично-аналітичною, так і з прикладною метою), організацією успішної комунікації германськими мовами, ми враховували характерний риторичі універсалізм (Своєрідність риторичної науки, 2024).

Оскільки риторика може бути канвою чи моделлю, наповненою будь-яким словесним змістом; є системною і має прикладний характер; є комплексною наукою, що інтегрує багаторівнево інші гуманітарні науки, ґрунтуючись на законах ефективної мисленнево-мовленневої діяльності, то увагу акцентовано саме на інтегрованому змісті навчальної дисципліни.

Поділяючи думку О. Євченка, що «вивчення риторики покликане активним формуванням ораторської культури суспільства, оскільки суспільство, яке ставить на чільне місце формування риторичної особистості, має значний духовно-інтелектуальний потенціал, бо класична риторика філософсько-дидактичного

спрямування є активним чинником стабілізуючого культуротворчого фактору демократичної держави» (Євченко, 2005, с. 4), формуючи матеріали з навчальної дисципліни «Риторика», перевагу надавали саме культуротворчому змісту занять.

Для студентів, що навчаються за ОС «Магістр», було розроблено 18 занять, у межах яких інтегровано лекційні матеріали, практичні завдання й рекомендації до них, тести, підсумкову контрольну роботу. Лекційні матеріали спрямовані на розкриття основних положень риторики як науки і навчальної дисципліни, її теоретичних основ, ознайомлення з риторичною спадщиною видатних українців.

Практична частина спрямована на формування риторичних умінь, презентацію методичних аспектів. Наприклад, тема «Підготовка промови» інтегрує зміст низки підтем: методика і етапи підготовки промови; структура ораторського твору; логічні та емоційні засади промови; елементи художності та літературні прийоми в мові оратора. Тема «Оратор і риторичне мистецтво» інтегрує матеріали про риторичний ідеал та індивідуальний ораторський стиль. Тема «Оратор і аудиторія» інтегрує підтеми: образ аудиторії; система цінностей аудиторії як колективного суб'єкта риторичної дії; психологія аудиторії, погляди, світосприймання; бар'єри розуміння, громадська думка, мотивація, установка; взаємодія оратора з аудиторією як творчий процес. Тема про риторичну етику інтегрує матеріали від античності до сучасності: про красномовство істинне і хибне (псевдокрасномовство), маніпулятивну риторику (антириторику).

Зміст кожного з навчальних занять (лекційна частина і практичні завдання) проілюстровано в презентаціях. Культурознавча орієнтація змісту, ілюстрації з текстів відомих українських риторів сприяли заглибленню магістрів у риторику.

Як правило, початок заняття – це залучення студентів до роздумів над проблемним завданням, наприклад: Прочитайте тезу: *«... дар переконливого мовлення є той самий, що і дар лікування, бо лікування допомагає тілові, а переконлива мова лікує душі, в нещасті є захистом, у щасті – найбільшою прикрасою (Феофан Прокопович)»*. Чи згодні Ви з твердженням видатного українського богослова XVII ст., письменника, поета, математика, філософа, ректора Київської академії, архієпископа? Який зміст він вклав у сполучення «переконлива мова»? Чи можна навчитися «переконливої мови»?

Або: Прочитайте вислови мандрівного філософа Григорія Сковороди, спробуйте відтворити сутність одного з них – квінтесенцію – своїми словами: *Бери вершину і матимеш середину; Бути щасливим – це значить пізнати, знайти самого себе; Найкраща помилка та, яку допускають при навчанні; Не суди лиця, суди слово; Уникай товариства поганих людей.*

Методичний прийом – обговорення епіграфу після ознайомлення з теоретичними відомостями – один із способів формування умінь аналізувати та робити висновки за основним навчальним матеріалом, наприклад: *Промова як історія кохання: розпочати її може кожен, але для її завершення потрібен майстер.* Чи змінилося ваше розуміння цього твердження в перебігу лекції?

Завдання на основі творчо-проблемного підходу інтегровано з методичними вміннями з навчальної дисципліни «Методика викладання іноземних мов», наприклад: Оберіть одну з тем, сформулюйте проблемні запитання, що допоможуть її ефективно розкрити в аудиторії студентів чи старшокласників: *Ігроманія – хвороба ХХІ століття; Геть автомобілі, свободу велосипедам! Реклама – психологічний терорист? Бреше той, хто боїться правди; Одна держава – одна мова та ін.*

Або: доберіть 3-4 аргументи на підтвердження чи спростування тези: *Формальна освіта допоможе вам вижити. Самоосвіта приведе вас до успіху (Д. Рон); Відмінність державного діяча від політика в тому, що політик орієнтується на наступні вибори, а державний діяч – на наступне покоління (В. Черчілль); Не йдіть у політику, якщо шкіра у вас трохи тонша, ніж у носорога (Ф. Рузвельт); Інша мова – це інше бачення життя (Ф. Фелліні).*

Особливий інтерес магістрів викликає популярний у сучасній риторичі метод тренування майстерності лаконічних виступів: метод PRES-формули (від англ. Position – Reason – Example – Summary) із запрограмованим алгоритмом логічно послідовних дій – позиція (думка) – обґрунтування – приклад – висновок (наслідок), оскільки він формує навички ефективної професійної комунікації, передусім вміння коротко виступати (1-2 хв) в обсязі 4 речень, коли час на дискусію обмежений.

Студенти працювали за типовими моделями висловлювань:

1. Позиція (у чому полягає ваш погляд) – я вважаю, що...;
2. Обґрунтування – тому що...; через те, що...;

3. Приклад – наприклад, ...;

4. Наслідок – ось чому....

Пропонувалося таке завдання: послуговуючись методом PRES-формули, сформулюйте ваше розуміння думок Ліни Костенко: *1. Люди, як правило, бачать світ у діапазоні своїх проблем. 2. Настала якась собача старість ідей. Ніхто нічого не хоче. Ніхто ні за що не бореться. Тільки наші політики за владу над нами. 3. Людської якості тепер вже не треба. Не треба совісті, гідності, не треба освіти. Це вже не бренд. Потрібні гроші. Потрібен імідж і рейтинг.*

У цілому практичні завдання спрямовано на інтеграцію мовлення, емоцій, аналіз словесного вираження, наприклад: *Зверніться до слухачів по-різному: з гнівом, з погрозою, з подивом, докором, у вигляді прохання, байдуже, з образою. Або: Проаналізуйте обраний за бажанням фрагмент виступу будь-якого політика за параметрами вимог елокуції – вживання тропів (6-8 прикладів) чи риторичних фігур (3-4 приклади) для забезпечення образності промови. Зробіть висновок: чи вдалим було «словесне вираження»?*

У зміст практичної частини занять також інтегровано методичні вказівки у вигляді алгоритмів виконання завдань, наприклад: *Для професійного оцінювання промови необхідно застосовувати всі групи критеріїв, зокрема «Критерії оцінювання загального враження від публічного виступу»: вдалиий початок; драматизм викладу; доречні приклади, ілюстрації; адекватність мови і стилю виступу; успішне завершення виступу; дотримання регламенту; цікавий виклад теми; оригінальність стилю викладу; зрозумілість основної думки; переконливість.*

На опанування змісту навчальної дисципліни, формування методичної компетентності магістрів-філологів спрямовано завдання з інтеграції риторичних умінь, наприклад: *відтворіть пропущену ланку в доказах і визначте, які з доказів побудовані на індукції, а які – на дедукції; визначте, який із текстів побудовано за допомогою дедукції, а який – за допомогою індукції, підсумуйте в коротких тезах; визначте логічні помилки в реченнях та класифікуйте їх; підготуйте повідомлення (до 10 хв) на одну із тем, ураховуйте критерії аналізу й оцінювання; на основі алгоритму здійсніть самоаналіз виступу тощо.*

Завдання з укладання методичних карток передбачають взаємодію в групах магістрів, актуалізують для студентів потребу інтеграції набутих риторичних знань і вмінь. За призначенням картки є

важливою складовою організації навчальної діяльності, тобто є засобами наочності, забезпечують методичний супровід вивчення узагальнюючих тем як у студентській аудиторії, так і шкільній.

Наприклад: Картка 1. Основні критерії оцінювання публічної промови: обізнаність промовця з темою; точне, цікаве формулювання назви теми, актуальності і новизни; ефективність вступу; інформаційна свіжість; логічність розвитку теми; аргументація основних положень; контраргументація; наочність; контакт з аудиторією; засоби активізації уваги слухачів; мистецтво цитування; прийоми драматизації виступу; поведінка оратора; стилістична виразність виступу; техніка і культура мовлення; засоби художнього мовлення; афористичність мовлення; інтонаційна різноманітність; елементи театралізації; гумор; цікаві приклади тощо.

Картка 2. Критерії аналізу публічного виступу в мисленнево-мовленнєвому аспекті. *Оцінювання стосовно культури української мови:* чи достатній лексичний запас промовця, чи є в мовленні тавтологія або плеоназм; чи дотримується граматичних, орфоепічних, стилістичних норм; чи виправданим є вживання слів іншомовного походження; наскільки оратор точний у виборі слів; чи зрозуміла, доступна його промова. *Оцінювання стосовно мислення:* наскільки змістовним є виступ; чи переконлива запропонована аргументація; чи логічно побудовано промову, розгорнуто тези. *Оцінювання стосовно володіння риторичними навичками, уміннями і прийомами:* чи вміє промовець знаходити переконливі аргументи, доводити припущення й висновки; чи володіє прийомами переконання; чи послуговується ораторськими прийомами зацікавлення і утримання уваги слухачів. *Критерії оцінювання загального враження від публічного виступу:* вдалий початок; драматизм викладу; доречні приклади, ілюстрації; адекватність мови і стилю виступу; успішне завершення; дотримання регламенту; цікавий виклад теми; оригінальність стилю; зрозумілість основної думки виступу; переконливість промови.

Підсумкова перевірка знань і вмінь із навчальної дисципліни «Риторика» проводилася в тестовій формі (16 тестів), передбачала творче завдання (оберіть одну з тем, сформулюйте 5 проблемних запитань, що допоможуть її розкрити), риторичний аналіз тексту (Цицерон «Похвала філософії»), а також виконання завдань за уривком з роману «12 стільців» І. Ільфа і Є. Петрова (визначити засоби

створення комічного в даному уривку; підготувати на основі аналізу тексту поради оратору «Якою не повинна бути промова»).

Зазначені види діяльності, ґрунтовані на інтегрованому змісті навчальної дисципліни «Риторика», спрямовувалися, за нашим задумом, на формування в магістрів-філологів синтезованої методичної компетентності, яку найкраще ілюструють *soft skills*. Хоча авторство цього сталого виразу і приписується роботодавцям, але ми вважаємо, що формування м'яких навичок закладається в навчальній аудиторії: критичне мислення, креативність, вміння працювати в команді, вміння розв'язувати проблеми, обирати нестандартні рішення, проводити методичні паралелі. Магістри активно долучалися до виконання пропонованих завдань, сприймали їх як цікаві і перспективні для майбутньої педагогічної діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Інтегрований зміст навчальної дисципліни «Риторика» сприяв зростанню як теоретичного, так і практичного компоненту сукупності знань і вмінь, що формують профіль фахівця в галузі філології, формуванню в магістрів-філологів вмінь виявляти методичні паралелі між навчальними дисциплінами Освітньо-професійної програми «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська».

Безсумнівно, у межах однієї навчальної дисципліни задовольнити всі освітні запити магістрів як майбутніх фахівців-філологів проблематично, тож ми мотивуємо та спрямовуємо студентів на ініціативу в неперервній трансформації власних компетентностей для успішної професійної діяльності, стрижневою з яких є іншомовна, а провідною для педагогічної діяльності – синтезована методична. Перспективним напрямом подальшого дослідження освітнього ресурсу інтегрованого змісту риторики вважаємо виокремлення аспекту «особистість – культура – мовлення – фонові знання – професія». Актуальним вважаємо і залучення магістрів до створення риторичного портфолію, що розкриває особистість у вимірі ораторського мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі: збірник наукових праць (за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 23 квітня 2015 р.). (2015). К.Я. Климова (ред.). Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка. (*Actual Problems of Formation of Teacher's Rhetorical Personality in the Ukrainian Language Space: Collection of Scientific Papers (based on the materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference on*

- April 23, 2015). (2015). K.Y. Klymova (ed.). Zhytomyr: I. Franko Zhytomyr State University Publishing House).
- Голуб, Н. Б. (2009). *Теоретико-методичні засади навчання риторики у вищих педагогічних навчальних закладах* (дис. докт. пед. наук: 13.00.02). Київ (Golub, N. B. (2009). *Theoretical and methodological bases of teaching rhetoric in higher pedagogical educational institutions* (Doctor of Pedagogical Sciences: 13.00.02). Kyiv).
- Євченко, О. В. (2005). *Риторика. Плани семінарських занять з методичними рекомендаціями і літературою (для студентів усіх форм навчання): Методичні рекомендації*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, С. 4. (Evchenko, O. V. (2005). *Rhetoric. Seminars' plans with methodological recommendations and literature (for students of all forms of education): Methodical recommendations*. Zhytomyr: Zhytomyr State University Publishing House, p. 4).
- Освітньо-професійна програма «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська). (Educational and professional program "Germanic languages and literatures (translation inclusive, first - English). https://nau.edu.ua/download/Quality%20Assurance_ukr/EKTS/OPP_2019/FLSK_GMI/2_035_mag.pdf).
- Педагогічна риторика: історія, теорія, практика (2016): монографія. О.А. Кучерук (ред.). Київ: КНТ. (Pedagogical rhetoric: history, theory, practice (2016): monograph. O. A. Kucheruk (ed.). Kyiv: KNT. <https://core.ac.uk/download/pdf/145233928.pdf>).
- Риторика. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Риторика> (Rhetoric. Access mode: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Риторика>).
- Сагач, Г. М. (2000). *Риторика*. К.: Ін Юре. (Sagach, G. M. (2000). *Rhetoric*. K.: In Yure). *Своєрідність риторичної науки*. Режим доступу: <https://ultramadol.blogspot.com/2010/03/47.html> (The originality of rhetorical science. Access mode: <https://ultramadol.blogspot.com/2010/03/47.html>).
- Ткаченко, Л. (2016). Реалізація інноваційних педагогічних технологій у процесі вивчення курсу риторики. *Педагогіка та психологія*, 53, 92-102 (Tkachenko L. (2016). Implementation of innovative pedagogical technologies in the process of studying rhetoric. *Pedagogy and Psychology*, 53, 92-102. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=znpkhnpu_ped_2016_53_13
- Щербаківа, О. А. (2013). *Риторика як інтегративна дисципліна у системі вищої гуманітарної освіти України: започаткування осмислення сучасного стану вивчення проблеми*. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/704798/1/PDF%D0%A9%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%A0%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%94%D0%B8%D1%81%D1%86_2013.pdf (Shcherbakova, O. A. (2013). *Rhetoric as an Integrative Discipline in the System of Higher Humanitarian Education of Ukraine: the Beginning of Comprehension of the Current State of the Study of the Problem*. Access mode: https://lib.iitta.gov.ua/704798/1/PDF%D0%A9%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%A0%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%94%D0%B8%D1%81%D1%86_2013.pdf

[%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%94%D0%B8%D1%81%D1%86_2013.pdf\)](#)

Щербаківа, О. А. (2013). Специфіка побудови навчально-виховних курсів із риторикознавчих дисциплін (на прикладі сучасних методичних видань українських педагогів-риторів). *Сучасні виховні технології: соціалізаційні виклики і педагогічний контекст: Програма методолог. семінару (Київ, 30 жовт. 2013 р.)* (Shcherbakova, O. A. (2013). Specificity of building educational courses in rhetorical disciplines (on the example of modern methodological publications of Ukrainian rhetoric teachers). *Modern Educational Technologies: Socialization Challenges and Pedagogical Context: Program of the methodological seminar* (Kyiv, October 30, 2013)).

SUMMARY

Rudina Maryna. Integrated Content of the Discipline "Rhetoric" in the System of Training of Masters of Philology.

The article considers the integrated content of the discipline "Rhetoric" within the framework of the educational and professional program in a higher education institution for the educational degree "Master", indicates the relevance of the problem. In accordance with the purpose, the principles of formation of the modern integrated content of the discipline "Rhetoric" and methodological aspects of its implementation in the system of training of masters of philology are highlighted.

It is noted that rhetoric systematizes, synthesizes, combines the achievements of other sciences, forms the skills of speech actions of the individual, is a systematic and comprehensive science of applied nature. The integrated content of rhetoric has a powerful methodological resource, strengthens the methodology of teaching foreign languages, and creates methodological parallels in the professional training of masters. It contributes to the formation of professional competence of masters of philology in combination with the disciplines "Practical English" and "Methods of teaching foreign languages". The study of rhetoric by future specialists develops their skills in public communication: to be sociable and tolerant, to have a culture of speech and the basics of argumentation and proving their own opinion, to manage a dialogue and conversation with an interlocutor or audience. Rhetoric in the educational aspect integrates a wide range of knowledge in the theory of public speaking; sciences about the laws of human thought and speech activity management; ethics and logic, philosophy and aesthetics, history and cultural studies, psychology and pedagogy, literature and linguistics; theory of mass and social communications, stage skills.

Examples of practical assignments in the discipline "Rhetoric" for masters of philology are presented on the basis of integration of theoretical materials, problem tasks, tests, etc. The content-integrated materials are aimed at revealing the main provisions of rhetoric as a science and an academic discipline, its theoretical foundations, and familiarizing with the rhetorical heritage of prominent Ukrainians from ancient times to the present. The aspect of "personality - culture - speech - background knowledge - profession" and the involvement of masters in the creation of a rhetorical portfolio that reveals the personality in the dimension of oratory are identified as a promising area of research.

Key words: rhetoric, rhetorical skills, integrated content, academic discipline, masters of philology, methodological parallels, PRES-formula method.